

A photograph of an older man and woman working together in a garden. The man, wearing a plaid shirt and khaki pants, is bent over, tending to plants. The woman, with white hair in a braid and wearing an orange top, stands behind him, looking down at the plants. The background is a soft-focus view of a garden with various plants and flowers.

CSA Tuinbouw

Community Supported Agriculture (CSA) is een vorm van korte-ketenlandbouw waarbij leden zich voor langere tijd aan een agrarisch bedrijf verbinden en vooraf betalen voor een aandeel in de productie. Hierdoor heeft de ondernemer vooraf meer zekerheid over de afzet en delen leden mee in het productierisico. CSA kan op een relatief klein areaal een volwaardige hoofdactiviteit vormen. Het verdienvermogen hangt vooral af van voldoende betalende leden, de hoogte van de ledenbijdrage, een efficiënte inzet van arbeid en toegang tot betaalbare grond. Voor CSA-tuinderijen is daarnaast de keuze tussen zelfoogst en pakketten bepalend voor de benodigde arbeid en geschikte locatie.

Beschrijving van het verdienmodel

CSA, ook wel gemeenschapslandbouw, is een landbouw- en afzetmodel waarbij leden zich voor langere tijd aan een bedrijf verbinden en vooraf betalen voor een aandeel in de productie. Afhankelijk van het bedrijf kan het aanbod bestaan uit verschillende agrarische producten. Leden delen daarmee in de opbrengst én in het productierisico van het bedrijf. Nederland telt inmiddels meer dan honderd CSA-initiatieven, verenigd in [CSA Netwerk Nederland](#). Er zijn grofweg twee varianten: zelfoogst en pakketten.

→ Zelfoogst

Leden oogsten zelf hun aandeel. Dit bespaart de tuinder arbeid, maar vraagt een goed bereikbare locatie, bij voorkeur dicht bij een woonkern. Ook betekent het dat gedurende het seizoen regelmatig leden op het bedrijf aanwezig zijn.

→ Pakketten

De tuinder oogst zelf en stelt pakketten samen. Dit vraagt meer arbeid, maar biedt ook ruimte voor een hogere verkoopprijs.

Toepassing

CSA kan op een relatief klein areaal worden toegepast: een tuin van 1 hectare kan al 270 leden bedienen en een behoorlijk resultaat realiseren. CSA kan daarmee bijvoorbeeld interessant zijn voor agrariërs die hun bestaande landbouwtek sterk verkleinen of beëindigen en op een beperkt areaal een nieuwe hoofd- of nevenactiviteit zoeken. Het succes van een CSA is mede afhankelijk van nabijheid van potentiële leden.

Verdienmodel & verdienvermogen

→ Inkomsten

- De **bijdragen van leden** vormen de basis van het verdienmodel. De omzet wordt daardoor vooral bepaald door het aantal leden en de hoogte van hun bijdrage. Bij een CSA-tuinderij met 270 leden kan de omzet uit ledenbijdragen bijvoorbeeld ruim €90.000 per jaar bedragen.
- Daarnaast kunnen **nevenactiviteiten** worden opgezet, zoals kleinschalige extra verkoop van (klein)fruit, rondleidingen of workshops
- Ook kunnen mogelijk **subsidies** worden ontvangen, afhankelijk van hoe de CSA tuin wordt ingericht. In Friesland kan bijvoorbeeld bij het **lepen Mienskipfûns** een bijdrage worden gevraagd als de tuin ook in bredere zin bijdraagt aan het versterken van sociale cohesie.

→ Kosten & investeringen

- De belangrijkste kosten zitten in **arbeid, zaden en plantgoed, grond en materieel**. Vooral arbeid is bepalend: intensieve productie op een klein areaal vraagt relatief veel arbeidsuren. Een deel daarvan kan worden ingevuld door de ondernemer zelf en een deel door betaalde arbeidskrachten. De jaarlijkse kosten voor een tuin van 1 hectare bedragen circa €37.000 met als grootste posten zaden en plantgoed, de loonkosten voor een tweede tuinder, onkosten (klein gereedschap en vervoerskosten), pacht en kantoorkosten (administratie, verzekeringen, etc.).
- De **keuze voor zelfoogst of pakketten** heeft direct invloed op de arbeidskosten. Bij zelfoogst nemen leden een deel van het oogstwerk over. Bij pakketten komen het oogsten, sorteren en samenstellen voor rekening van de ondernemer. Dit kan al snel oplopen tot 2.000 uur arbeidsinzet per jaar.
- De benodigde **startinvestering is relatief beperkt wanneer grond en basisvoorzieningen al beschikbaar zijn**. Voor machines en gereedschap, tunnelkassen, compost, koelruimte en inrichting kan worden uitgegaan van een investering in de orde van grootte van €20.000.

→ Wat levert het op?

- CSA kan **op een relatief klein areaal een volwaardig inkomen opleveren** wanneer voldoende leden worden bereikt en de ledenbijdrage in verhouding staat tot de kosten en benodigde arbeid. Een CSA-tuinderij met 270 leden kan bijvoorbeeld een resultaat voor belasting van circa €50.000 realiseren (waarbij eigen arbeid van ±2.000 uur per jaar niet is ingeprijsd).
- Een belangrijk voordeel van het model is de **relatief voorspelbare omzet**. Omdat leden vooraf betalen, is de afzet minder onzeker en wordt het risico van een tegenvallende productie deels tussen ondernemer en leden gedeeld.

→ Financiering

Naast eigen geld zijn een **microkrediet en crowdfunding** gangbare routes. Voor de grond kan een stichting als **BD Grondbeheer** uitkomst bieden: zij kopen landbouwgrond aan en verpachten die langjarig en zonder winstoogmerk.

CSA kan op een relatief klein areaal een volwaardig inkomen opleveren

Succesfactoren, risico's & randvoorwaarden

- Een **voldoende grote groep leden** die willen oogsten of een pakket afnemen.
- **Samenwerking met andere tuinderijen** om gezamenlijk een breed assortiment aan te kunnen bieden aan consumenten.
- Een **locatie** die past bij het gekozen model: dicht bij een woonkern voor zelfoogst.
- **Voldoende arbeidscapaciteit**: dit is een volwaardige, tijdsintensieve hoofdactiviteit.

- **Onvoldoende leden** vinden of vasthouden. Leden zijn niet alleen belangrijk voor de omzet, maar voor een deel van het werk. Daarnaast vraagt het vasthouden van leden ook om communicatie- en management skills.
- **Tegenvallende oogst** bijvoorbeeld door bodemgebonden ziektes of weersinvloeden.
- **Naburige agrariërs die spuiten met gewasbeschermingsmiddelen**, relevant omdat CSA-tuinen doorgaans biologisch telen.

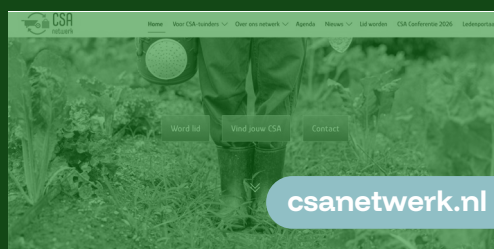
- **Voldoende grond**, bij voorkeur met een langjarig contract in plaats van kortlopende pacht.
- **Vergunning van de gemeente**, bijvoorbeeld voor het planten van bomen of struiken.

→ Voorbeelden uit de praktijk

→ Informatie & vragen

↳ Aansluiten of oriënteren

↳ Financiering van grond

Colofon

Dit project is mogelijk gemaakt door Transitiecoalitie Voedsel in samenwerking met De Natuurverdubbelers. Voor vragen over deze of onderstaande factsheets, mail naar info@transitiecoalitievoedsel.nl.

Afbeelding omslag door Kampus Production (via Pexels) en binnenwerk foto door iStock (521702486). 1e druk (2026)

 **TRANSITIE
COALITIE
VOEDSEL**

 De Natuurverdubbelers
OMDAT DE NATUUR
BETER VERDIENT

[bekijk de andere factsheets >](#)